

สรุปผลการวิจัย และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง การศึกษากระบวนการพัฒนาเครือข่ายครูเพื่อเด็กเพื่อชุมชนจังหวัดสงขลามีสาระสำคัญต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

จุดประสงค์ของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยที่มุ่งศึกษา กระบวนการพัฒนาเครือข่ายครูเพื่อเด็กเพื่อชุมชนจังหวัดสงขลา ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อ ศึกษากระบวนการพัฒนาเครือข่ายครูเพื่อเด็กเพื่อชุมชนในด้านวิธีการสร้างเครือข่าย ด้านโครงสร้างของเครือข่าย ด้านการดำเนินงานของเครือข่าย และด้านปัญหาและอุปสรรคในกระบวนการพัฒนาเครือข่ายครู

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากรและตัวอย่างประชากร

1.1) ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้คือ

- 1 สมาชิกเครือข่ายครูเพื่อเด็กเพื่อชุมชนจังหวัดสงขลา ซึ่งเป็นครูประถมศึกษาสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาแห่งชาติจังหวัดสงขลา จำนวน ประมาณ 60 คน
- 2 ผู้สนับสนุนเครือข่ายครูเพื่อเด็กเพื่อชุมชนจังหวัดสงขลา ซึ่งเป็นนักวิชาการจากสำนักงานการประถมศึกษาแห่งชาติจำนวน 1 คน เจ้าหน้าที่สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวัฒนธรรมแห่งชาติ 1 คน ศิษยานิเทศก์ 1 คน ครูผู้มีบทบาทเกี่ยวข้อง 3 คน เจ้าหน้าที่กรมวิชาการกระทรวงศึกษาธิการ 1 คน และเจ้าหน้าที่สถาบันพัฒนาชนบท มูลนิธิหมู่บ้าน 1 คนทั้งสิ้น จำนวน 8 คน

1.2) ตัวอย่างประชากร

การวิจัยครั้งนี้เลือกตัวอย่างประชากรโดยการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Random Sampling) ซึ่งได้ตัวอย่างประชากรดังนี้

- 1 สมาชิกเครือข่ายครู ซึ่งเป็นผู้ที่เข้าร่วมกิจกรรมอย่างสม่ำเสมอ และมีผลงานปรากฏเป็นที่ยอมรับของสมาชิกในเครือข่าย มาร้อยละ 50 ได้ตัวอย่างประชากรที่เป็นสมาชิกเครือข่ายครูทั้งสิ้น จำนวนประมาณ 30 คน

2. เลือกผู้สนับสนุนเครือข่ายครู โดยให้ กลุ่มครูในเครือข่ายระบุจากประชากรทั้งหมด เพื่อใช้ในการศึกษา ซึ่งได้จำนวน 8 คน ซึ่งผู้สนับสนุนเป็นผู้ที่มีคุณสมบัติดังนี้

ก. เป็นผู้มีความคิดสนับสนุนเครือข่ายครูเพื่อเด็กเพื่อชุมชนจังหวัดสงขลา
ข. เป็นผู้มีส่วนร่วมในการประสานงานกับเครือข่ายครูเพื่อเด็กเพื่อชุมชน จังหวัดสงขลาอย่างต่อเนื่อง

ค. เป็นผู้มีความประสงค์ในการทำงานร่วมกับเครือข่ายครูเพื่อเด็กเพื่อชุมชนอย่างต่อเนื่อง

รวมประชากรทั้งสิ้นจำนวน 68 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นเครื่องมือที่ ผู้วิจัยสร้างขึ้นเอง แบ่งเป็น 3 ชนิด คือแบบทดสอบสังคมมิติ (Sociometric Test) แบบสัมภาษณ์ปลายเปิด (Open Interview) และแบบ สังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non - Participant Observation) ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1. แบบทดสอบสังคมมิติ เพื่อศึกษา โครงสร้างและความสัมพันธ์ขั้นต้นของเครือข่าย รวม เพื่อจะได้ข้อมูลเกี่ยวกับกลุ่มหรือเครือข่ายย่อย ค้นหาบุคคลที่เป็นแกนนำของเครือข่าย และค้นหาผู้ สนับสนุนเครือข่ายครู ซึ่งจะได้ตัวอย่างประชากรที่มีคุณสมบัติเด่นชัด ในการเข้าร่วมกิจกรรมอย่างต่อเนื่องและเป็นผู้ที่ได้รับการยอมรับจากสมาชิกอย่างแท้จริง

2. แบบสัมภาษณ์ปลายเปิด จำนวน 2 ฉบับ คือ

2.1) แบบสัมภาษณ์ สมาชิกเครือข่ายครูเพื่อเด็กเพื่อชุมชนจังหวัดสงขลา เกี่ยวกับกระบวนการพัฒนาเครือข่ายครูเพื่อเด็กเพื่อชุมชน แบ่งออกเป็น 2 ตอนคือ

ตอนที่ 1 ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพโดยทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์

ตอนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับกระบวนการพัฒนาเครือข่ายครูเพื่อเด็กเพื่อชุมชน จังหวัดสงขลา ในด้านวิธีการสร้างเครือข่าย ด้านโครงสร้างเครือข่าย ด้านการดำเนินงานของเครือข่ายครู ด้านปัญหาและอุปสรรคในกระบวนการพัฒนาเครือข่ายครู

2.2) แบบสัมภาษณ์ ผู้สนับสนุนเครือข่ายครูเพื่อเด็กเพื่อชุมชน แบ่งออกเป็น 2 ตอนคือ

ตอนที่ 1 ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพ โดยทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์

ตอนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับกระบวนการพัฒนาเครือข่ายครูเพื่อเด็กเพื่อชุมชนจังหวัด สงขลา ในด้านวิธีการสร้างเครือข่าย ด้านปัญหาและอุปสรรคในกระบวนการพัฒนาเครือข่ายครู

3. แบบสังเกต มี 2 ฉบับ คือ

- 3.1) แบบสังเกตโครงสร้างความสัมพันธ์ของเครือข่ายครูเพื่อเด็กเพื่อชุมชน
จังหวัดสงขลา
- 3.2) แบบสังเกตกิจกรรมของเครือข่ายครูเพื่อเด็กเพื่อชุมชนจังหวัดสงขลาใน
ด้าน การประชุมสัมมนา ศึกษาคูงาน

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

แบบทดสอบสังคมมิติ แบบสัมภาษณ์ และแบบสังเกตผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล
ด้วยตัวเอง

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

1. วิเคราะห์ข้อมูลจากแบบทดสอบสังคมมิติ โดยรวบรวมเป็นคะแนน (Score) แล้วนำไป
ไปผนวกกับแบบสัมภาษณ์บางส่วนเสนอในรูปแผนผังสังคมมิติ (Sociogram)
- 2) แบบสัมภาษณ์ครูในเครือข่าย และผู้สนับสนุนเครือข่ายครู ข้อมูลเชิงปริมาณ
วิเคราะห์ข้อมูลโดยแจกแจงความถี่ และหาค่าร้อยละ นำเสนอในรูปตารางประกอบความเรียง และข้อ
มูลปลายเปิดวิเคราะห์โดยการวิเคราะห์เนื้อหา นำเสนอในรูปการพรรณนา
- 3) แบบสังเกตวิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา นำเสนอในรูปการพรรณนา

สรุปผลการวิจัย

ผลจากการวิเคราะห์ข้อมูลสามารถสรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

1. สถานภาพของครู และผู้สนับสนุนเครือข่ายครูเพื่อเด็กเพื่อชุมชนจังหวัดสงขลา

1.1) สถานภาพของครูเพื่อเด็กเพื่อชุมชนจังหวัดสงขลา

ครูเพื่อเด็กเพื่อชุมชนจังหวัดสงขลาส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 46-50 ปี เป็นเพศชาย จบ
การศึกษาระดับปริญญาตรี มีภูมิลำเนาในจังหวัดสงขลา ดำรงตำแหน่งครูผู้สอน และส่วนมากสอนใน
กลุ่ม การงานพื้นฐานอาชีพ ในวิชางานเลือก หน้าที่ที่ได้รับมอบหมายมากที่สุดคือฝ่ายวิชาการและฝ่าย
อาคารสถานที่ ส่วนใหญ่มีประสบการณ์ในการรับราชการครู 16-20 ปี มีประสบการณ์ในการเป็น
สมาชิกในเครือข่าย 6-10 ปี สมาชิกครูในเครือข่ายทุกคนมีประสบการณ์การทำงานกับองค์กรชุมชน
องค์กรที่เข้าร่วมมากที่สุดคือ องค์กรชุมชนในหมู่บ้าน ครูทั้งหมดมีประสบการณ์ในการประชุมสัมมนา
ในเครือข่าย หน่วยงานที่เข้าร่วมมากที่สุดคือ สถาบันทักษิณคดีศึกษาร่วมกับ NGO เรื่องที่ประชุม
สัมมนามากที่สุด คือ เรื่องภูมิปัญญาชาวบ้าน หลักสูตรท้องถิ่น สิ่งแวดล้อม และเครือข่ายการเรียนรู้

1.2) สถานภาพของผู้สนับสนุนเครือข่ายครูเพื่อเด็กเพื่อชุมชนจังหวัดสงขลา

ผู้สนับสนุนเครือข่ายครูเพื่อเด็กเพื่อชุมชนจังหวัดสงขลา ส่วนใหญ่มีอายุอยู่ระหว่าง 50 ปี มีวุฒิการศึกษาระดับปริญญาโท ส่วนใหญ่เป็นนักวิชาการ และศึกษานิเทศก์ มีหน่วยงานต้นสังกัด คือ องค์กรเอกชน และหน่วยงานรัฐบาล

2. ข้อมูลพื้นฐานของเครือข่ายครูเพื่อเด็กเพื่อชุมชนจังหวัดสงขลา

2.1) แกนนำหรือบุคคลที่เป็นจุดศูนย์กลางในเครือข่าย

แบ่งออกเป็น 5 อำเภอคืออำเภอนาหม่อมได้แก่ อาจารย์ณรงค์ พลันสังเกด อำเภอสะเต๊ะคือ อาจารย์สุพจน์ แสงจันทร์ อาจารย์สุภาพ แก้วไต้ปาน และอาจารย์สุชาติ สุริยันรงค์ อำเภอเมืองคือ อาจารย์สนธิ จินดวงศ์ อำเภอนาทวีคือ อาจารย์นิตย์ สุวรรณรัตน์ อำเภอจะนะคือ อาจารย์มณู ศรีสุทธาสินี

2.2) ครูผู้มีกิจกรรมการจัดการเรียนการสอนเพื่อเด็กเพื่อชุมชนอย่างเด่นชัด

อำเภอนาหม่อมคือ อาจารย์ณรงค์ พลันสังเกด ในหลักสูตรท้องถิ่นโดยภูมิปัญญาชาวบ้าน อำเภอสะเต๊ะคือ อาจารย์สุพจน์ แสงจันทร์ในเรื่องหลักสูตรสิ่งแวดล้อมชุมชน อำเภอหาดใหญ่คือ อาจารย์สนธิ ศรีรัตน์ ในกิจกรรมธนาคารชีวิต อำเภอจะนะคือ อาจารย์ไพศัลย์ แก้วมหากาฬ และอาจารย์มณู ศรีสุทธาสินี ในกิจกรรมตลาดนัดนักเรียน อำเภอนาทวีคือ อาจารย์นิตย์ สุวรรณรัตน์ในกิจกรรมศูนย์สาธิตการตลาด

3. กระบวนการพัฒนาเครือข่ายครูเพื่อเด็กเพื่อชุมชนจังหวัดสงขลา

วิธีการสร้างเครือข่ายครู

1 จุดกำเนิดของเครือข่ายครูเพื่อเด็กเพื่อชุมชนจังหวัดสงขลา

1.1) สาเหตุของการเกิดเครือข่าย

เกิดจากการที่สถาบันพัฒนาชนบท มูลนิธิหมู่บ้านซึ่งทำงานด้านการพัฒนาชนบท ได้ช่วยสภาการศึกษาทำโครงการเรื่องภูมิปัญญาชาวบ้าน แล้วไปค้นพบผู้นำกลุ่มต่าง ๆ มักจะเป็นครู ครู ในจังหวัดสงขลาที่มีบทบาทเป็นผู้นำอย่างนี้มามาก จึงน่าจะมีการพบปะกัน อาจารย์จำนงค์ แรกพินิจ ได้ขอทุนจากสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติให้มาจัดสัมมนาเครือข่ายครูครั้งแรกในปี 2534 เครือข่ายครูเพื่อเด็กเพื่อชุมชนตั้งชื่อโดยอาจารย์มณู ศรีสุทธาสินี เครือข่ายครูไม่แยกจากองค์กรชาวบ้าน เมื่อชาวบ้านรวมกันจัดตั้งสมาคมฟื้นฟูหมู่บ้านชนบทสงขลา เครือข่ายครูหรือการศึกษาจึงเป็นประเด็นงานของสมาคม

1.2) พัฒนาการของเครือข่ายตั้งแต่เริ่มแรกจนถึงปัจจุบัน

พัฒนาการของเครือข่ายเป็นความสัมพันธ์นอกระบบราชการ ครูในเครือข่ายมีความสัมพันธ์ส่วนตัวมีความสนิทสนมกัน ใช้เวลาในพบปะหรืออบรมสัมมนาโดยไม่ใช้เวลาราชการ บางครั้งมีการประสานงานกับหน่วยงานทางราชการบ้าง มีการใช้ผู้นำในแต่ละอำเภอเป็นตัวเชื่อมประสาน กิจกรรมของเครือข่ายที่เข้มแข็งมีที่อำเภอนาหม่อม อำเภอนาทวี อำเภอสะเคา อำเภอจะนะ อำเภอเมือง ความเข้มแข็งของเครือข่ายจะดูที่ในแต่ละพื้นที่ที่มีกิจกรรมตลอดเวลา และสามารถรับรู้กิจกรรมของแต่ละเครือข่ายได้ ซึ่งถือเป็นจุดเด่นของเครือข่าย มีการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารอย่างน้อยเดือนละ 1 ครั้ง

กิจกรรมระยะเริ่มแรกของเครือข่าย จะคาบเกี่ยวกับงานในโรงเรียนและงานในชุมชน แต่จะเน้นในงานของชุมชนมากกว่า เช่น เรื่องการอบรมทรัพย์ เรื่องการเกษตร การปศุสัตว์ ระยะต่อมาได้พูดถึงการปรับเปลี่ยนพัฒนาการเรียนการสอนในโรงเรียน ระยะที่เริ่มพูดถึงการเรียนการสอนในโรงเรียน ประมาณปี 2537 มีโครงการหลักสูตรสิ่งแวดล้อมชุมชน ควบคู่กับสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ มีโครงการนำร่องหลักสูตรท้องถิ่นภูมิปัญญาชาวบ้าน พัฒนาการของเครือข่ายเริ่มมาจากกลุ่มเพื่อนแล้วค่อยขยายไปตามอำเภอ มีชาวบ้านเข้ามาร่วมด้วย องค์กรเอกชนที่เข้ามาประสานคือสถาบันพัฒนาชนบท มูลนิธิหมู่บ้าน โดยมีสมาคมฟื้นฟูหมู่บ้านชนบทสงขลาเป็นเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในเครือข่ายสงขลา แล้วขยายกลุ่มมาเรื่อย ๆ เป็นแบบเพื่อนต่อเพื่อนที่มีอุดมการณ์ร่วมกัน

1.3) บุคลากรในเครือข่าย

ก. แกนนำหรือบุคคลที่เป็นจุดศูนย์กลางในเครือข่าย

แกนนำของเครือข่ายจะกำหนดเป็นพื้นที่ แกนนำจะเป็นตัวประสานกิจกรรม แกนนำต้องเกิดจากการยอมรับ การกำหนดแกนนำได้มาจากความสัมพันธ์ส่วนตัว แกนนำที่เด่นชัดคือ ครูบุญ ศรีสุทธาสินี ครูชบ ขอดแก้ว ซึ่งเป็นครูที่แสดงบทบาทในการเป็นครูเพื่อเด็กเพื่อชุมชนยุคแรกเป็นบุคคลที่ครูคนอื่นให้การเคารพยอมรับนับถือ บุคคลที่เป็นแกนนำจะกระจายในแต่ละอำเภอ เพื่อทำหน้าที่ติดต่อประสานงานในแต่ละจุด ซึ่งตามอำเภอต่าง ๆ มีดังนี้ อำเภอสะเคาคือ อาจารย์สุชาติ สุริยชัยวงศ์ อาจารย์สุพงษ์ แสงจันทร์ และอาจารย์สุภาพ แก้วได้ปาน อำเภอนาหม่อมคือ อาจารย์ณรงค์ พลันสังเกด และอาจารย์ชัชวัฒน์ อำเภอนาทวีคือ อาจารย์นิศย์ สุวรรณรัตน์ ซึ่งผู้นำเหล่านี้จะเข้ามาโดยลักษณะการทำงานของเขาจะเด่นชัด บุคลิกภาพเป็นนักคิดนักปฏิบัติ มีความเป็นผู้นำโดยธรรมชาติ ชุมชนให้การยอมรับ โอกาสในการรับข้อมูลข่าวสารของคนเหล่านี้มีมากกว่ากลุ่มอื่น จึงทำให้เขาเป็นตัวประสานตัวกระจายข่าวสาร โดยผู้นำเหล่านี้ได้รับการยอมรับจากกลุ่ม เพราะแนวคิดและวิธีปฏิบัติของเขาได้รับการยอมรับ ไม่มีการเลือกตั้ง แต่เป็นไปตามธรรมชาติ

ลักษณะของแกนนำที่สำคัญ

ลักษณะของแกนนำที่เด่นชัดคือใกล้ชิดกับชาวบ้าน มีความรักเด็ก เข้ากับชุมชนได้ดี รู้จักสภาพพื้นที่ในชุมชนสามารถรับรู้สภาพต่าง ๆ ในชุมชนได้ดี

ความสำคัญและหน้าที่ของแกนนำ

แกนนำส่วนใหญ่เป็นผู้ประสานงานระหว่างโรงเรียน ระหว่างอำเภอ เป็นผู้ประสานงานวางแผนกิจกรรมร่วมกัน ประสานกับหน่วยงาน ในทุก 1 เดือน กลุ่มแกนนำจะมีหน้าที่เข้าประชุม ที่สมาคมฟื้นฟูหมู่บ้านชนบทสงขลา เพื่อแจ้งการดำเนินงานและรับข่าวสารด้านต่าง ๆ เพื่อกระจายไปสู่ครูและชาวบ้านต่อไป

ข. สมาชิก

สมาชิกของเครือข่าย ได้มาจากบุคคลที่มีความสนใจในกิจกรรมและมีแนวคิดตรงกันในการจัดการศึกษา เข้าร่วมกันด้วยอุดมการณ์ ไม่ได้ดำเนินการแบบราชการ เอาความสมัครใจเป็นหลัก ใช้ความสัมพันธ์ส่วนตัว และสนใจในประเด็นงานเดียวกัน

คุณลักษณะของสมาชิก

สมาชิกของเครือข่าย ต้องมีแนวคิดเรื่องการศึกษา มีอุดมการณ์ที่คล้ายคลึงกัน มีความเสียสละในการทำงาน เป็นคนอะลุ่มอล่วยในสถานการณ์

ความสำคัญและหน้าที่ของสมาชิก

สมาชิกในเครือข่ายเป็นตัวแทนของสมาคม รับผิดชอบเรื่องสมาคม ที่สำคัญสมาชิกเป็นแรงพลัง ร่วมกันคิด ร่วมกันทำ มีความสัมพันธ์ที่ดีต่อเครือข่าย สมาชิกเหล่านี้จะนำสิ่งต่าง ๆ เช่น นำความรู้ ทรัพยากรมาแบ่งปันร่วมกัน ซึ่งทรัพยากรเหล่านั้นเป็นในเรื่องของความคิด ความรู้ กระบวนการทำงานที่ประสบความสำเร็จ และล้มเหลวเพื่อถกถนกรองเรียนรู้ร่วมกัน

2 นโยบาย/หลักการ/แนวคิดของเครือข่ายครูเพื่อเด็กเพื่อชุมชนจังหวัดสงขลา

แนวคิดของเครือข่ายครูเพื่อเด็กเพื่อชุมชนจังหวัดสงขลา ต้องการแก้ปัญหาทางการศึกษาที่ไม่สนองตอบคนในท้องถิ่น ให้มีการถ่ายโอนการเรียนรู้ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ธรรมนูญทางการศึกษาจึงน่าจะปรับเปลี่ยนกระบวนการเรียนการสอน โดยให้ความสำคัญกับภูมิปัญญาชาวบ้าน และพัฒนาพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นขึ้น

3 วัตถุประสงค์/เป้าหมายของเครือข่ายครูเพื่อเด็กเพื่อชุมชนจังหวัดสงขลา

เป้าหมายของเครือข่ายครูเพื่อเด็กเพื่อชุมชนจังหวัดสงขลาที่เป็นเป้าหมายหลักมีด้วยกัน 3 เป้าหมายคือ

1. เป้าหมายแรก เป็นเรื่องชุมชนต้องการตอบสนองการเรียนรู้ของชุมชน ชุมชนต้องเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาจัดการเรียนรู้ให้กับเด็ก
2. เป้าหมายที่สองคือ การจัดการศึกษาให้เด็กได้เรียนรู้ให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตของเด็กในชุมชน เน้นการเรียนรู้ของเด็กต้องสามารถนำไปใช้ให้เป็นประโยชน์กับชีวิต การเรียนรู้ของเด็กต้องสมดุลกับชีวิต ปรองดองชีวิตของตนเองอย่างมีความสุขไม่ขัดแย้ง และสอนโดยสอดคล้องคุณธรรม

3. เป้าหมายที่สามคือ ต้องรวมกลุ่มกันเพื่อขยายแนวคิด เพื่อผลักดันให้กระบวนการจัดการศึกษาเปลี่ยนแปลง โดยใช้โรงเรียนเป็นฐานในการสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน

4. มาตรการ/แนวดำเนินงานของเครือข่ายครูเพื่อเด็กเพื่อชุมชนจังหวัดสงขลา
เครือข่ายไม่ได้มีมาตรการ หรือแนวดำเนินการเป็นรายลักษณะอักษร แต่จากการปฏิบัติของพวกเขาทำให้ได้มาตรการดังต่อไปนี้

1. ใช้หลักการประสานงาน ซึ่งได้แก่ การประสานกับหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งหน่วยงานรัฐบาล และหน่วยงานเอกชน และประสานงานกับบุคคล ซึ่งได้แก่ผู้สนับสนุนเครือข่าย
2. มีการขยายฐานเครือข่ายขึ้นไปสู่ระดับชาติเพื่อขยายแนวคิด และเพื่อให้เครือข่ายได้รับอนุชอมรับมากยิ่งขึ้น
3. เครือข่ายใช้หลักการเสียสละและพึ่งตนเองเป็นหลัก

5 ปัจจัยสนับสนุนเครือข่าย

5.1) ผู้นำ

ผู้นำที่มีส่วนอย่างมากในการช่วยทำให้เครือข่ายเข้มแข็ง มีกระบวนการจัดการของตนเองคือ อาจารย์จ่านงค์ แรกพิณิจ อาจารย์และนักวิจัยจากสถาบันทักษิณคดีศึกษา และคุณวิจิต นันทสุวรรณ ผู้อำนวยการสถานบันพัฒนาชนบท มูลนิธิหมู่บ้าน บุคคลสองท่านนี้จะทำหน้าที่ประสานงานจากฝ่ายนโยบายไปสู่เครือข่าย กระจายข้อมูลข่าวสาร เชื่อมประสานทรัพยากรไปให้เครือข่าย และอีกประการหนึ่งเครือข่ายมีบุคคลกรที่มีความมุ่งมั่นที่จะทำกิจกรรมคือ มีผู้นำระดับอำเภอไว้คอยประสานงานกัน คุณสมบัติของที่ครูได้กล่าวถึงอาจารย์จ่านงค์ แรกพิณิจ เนื่องจากเป็นคนที่มีภูมิถำเนาในภาคใต้ จึงเข้าใจสังคมและวัฒนธรรมของครูที่นี่ได้ดี เป็นผู้มีความรู้ความสามารถในการวิจัย และในเรื่องภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นคนในพื้นที่ สามารถเข้ากับครูและชาวบ้านได้ดี ขณะเดียวกันก็มีความรู้มีลักษณะของนักวิชาการ ซึ่งสามารถประสานงานได้ทั้งระดับล่างคือ ครูกับชาวบ้าน และระดับบนคือระดับนโยบาย

5.2) ความรู้

ก. ภูมิปัญญาท้องถิ่น

ภูมิปัญญาท้องถิ่น ครูทุกคนในเครือข่ายจะให้ความสำคัญในเรื่องสิ่งแวดล้อม การปลูสัตว์ การหัตถกรรม ความรู้เรื่องออมทรัพย์ ซึ่งกลุ่มออมทรัพย์ จะมีการถ่ายทอดกันมากที่สุด โรงเรียนจะใช้กิจกรรมการออมทรัพย์เชื่อมโยงกับชาวบ้าน โดยการเข้าร่วมกับชาวบ้านโดยร่วมจัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์ หรือเป็นคณะกรรมการ

ข. วิทยาการสมัยใหม่

วิทยาการสมัยใหม่ เครือข่ายไม่ได้แน่นมากนัก สิ่งที่เป็นวิทยาการสมัยใหม่ ของเครือข่ายคือ วิธีการสร้างกระบวนการเรียนรู้ มีการพยายามผลักดันให้เกิดการเรียนการสอนแบบ ปฏิบัติจริงมากขึ้น ครูมีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการเรียนการสอน โดยนำเด็กออกนอกห้องเรียนมากขึ้น เอาสิ่งแวดล้อมเป็นสื่อในการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม สอนโดยใช้เด็กเป็นศูนย์กลางมากขึ้น

5.3) ทรัพยากร

ก. ทรัพยากรจากแหล่งภายนอก

1. ทรัพยากรบุคคล ทรัพยากรที่เอื้อหนุนเครือข่ายเด่นชัดคือ ได้ ทรัพยากรบุคคลจากเครือข่ายอื่น ๆ มาช่วยแลกเปลี่ยนประสบการณ์ ความรู้ ให้ความเห็น ให้แนวทาง ในการทำงาน หรือมาเรียนรู้ร่วมกัน มีนักปราชญ์ชาวบ้านผู้รู้ที่ได้รับการยอมรับระดับชาติ เช่น ผู้ใหญ่ วิบูลย์ เข็มเฉลิม นักวิชาการ เช่น ดร.เอกวิทย์ ณ. ถलग ดร.เสรี พงศ์พิศ ศาสตราจารย์ นาย แพทย์ประเวศ วะสี มาเติมความรู้ ความคิด ทำให้การเรียนรู้ของเครือข่ายเป็นไปในทิศทางที่ถูกต้อง
2. เงินทุน เงินทุนที่สนับสนุนเครือข่ายส่วนใหญ่ได้มาในลักษณะ โครงการ เช่น ได้รับจาก UNDP (โครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ) ในโครงการสิ่งแวดล้อม หรือได้รับจาก องค์กรยูนิเซฟ บ้าง

ข. ทรัพยากรจากแหล่งภายใน

1. ทรัพยากรบุคคล สิ่งที่เกี่ยวข้องหนุนเครือข่ายได้คืออีกอย่างหนึ่งคือ ครูใน เครือข่ายเป็นบุคคลที่มีความสามารถที่แตกต่างกันในแต่ละเรื่อง มาแลกเปลี่ยนประสบการณ์ และความรู้ มีปราชญ์ชาวบ้านร่วมด้วย ซึ่งครูกล่าวว่า การรวมตัวกันทำให้เกิดความรู้สึกร่วมกัน เป็นการรวมพลัง ให้กิจกรรมเข้มแข็ง ซึ่งทำให้มีความมั่นใจในกิจกรรมมากยิ่งขึ้น
2. เงินมาจัดสรรตามโรงเรียนตามกิจกรรมที่แต่ละโรงเรียนได้ดำเนินการ

5.7) ปัจจัยอื่น ๆ ที่สนับสนุนเครือข่าย

ก. งบประมาณ

งบประมาณที่เครือข่ายได้รับค่อนข้างน้อย ส่วนใหญ่ได้จากการบริจาค และได้ จากการทำกิจกรรมคือกิจกรรมการทอดผ้าป่าพันธุ์ไม้ และมีงบประมาณตามโครงการต่าง ๆ จากองค์กร เอกชน ให้มาในโครงการสิ่งแวดล้อมชุมชน

ข. หน่วยงานที่สนับสนุน

1. สถาบันพัฒนาชนบท มูลนิธิหมู่บ้าน ให้การสนับสนุนในเรื่องการเชื่อม ประสานข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์ เอื้อในเรื่องกระบวนการเรียนรู้ เชื่อมโยงเครือข่ายเข้ากับหน่วย งานระดับชาติ และเครือข่ายในระดับต่าง ๆ ให้เครือข่ายได้เกิดการเรียนรู้ ได้มีบทบาทในการแลกเปลี่ยน

เปลี่ยนเรียนรู้ ให้เครือข่ายครูได้มีโอกาสแสดงแนวคิดและประสบการณ์ เน้นเรื่องให้เครือข่ายมีแผนจัดการของเขาเอง

2. สมาคมฟื้นฟูหมู่บ้านชนบทสงขลา ซึ่ง ใช้เป็นเวทีเรียนรู้ในระดับพื้นที่ 5 อำเภอ สมาคมจะเป็นที่รวมทั้งครู และชาวบ้าน ใช้ในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ประสบการณ์ ข่าวสาร ตลอดจนทรัพยากร ความเคลื่อนไหวของเครือข่าย สมาคมตั้งอยู่ที่ โรงเรียนคลองหะ ตำบลคลองสี่ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา มีนายลักข์ หนูประดิษฐ์ ซึ่งเป็นปราชญ์ชาวบ้านเป็นนายกสมาคม

3. สถาบันทักษิณคดีศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทร โภชสงขลา เป็นสถาบันที่ทำการค้นคว้าวิจัย มีข้อมูลทางวิชาการมีหน้าที่ประสานงานและสร้างเวทีให้เครือข่าย

6. สภาพโดยรวมของเครือข่ายครูเพื่อเด็กเพื่อชุมชนจังหวัดสงขลา

6.1) การดำเนินงานของเครือข่าย

เครือข่ายไม่ได้จัดองค์กรให้เป็นทางการ สมาชิกที่มีความสัมพันธ์กันเป็นความสัมพันธ์ส่วนตัว และดำเนินกิจกรรมแบบช่วยเหลือเอื้ออาทรกัน การดำเนินงานใช้เครือข่ายสังคมคนที่เข้าร่วมในเครือข่ายจะเข้าร่วมด้วยอุดมการณ์และแนวคิดที่คล้ายคลึงกัน กิจกรรมหลักของเครือข่ายของเครือข่ายได้แก่

1. กิจกรรมการจัดกระบวนการเรียนรู้ให้เด็ก สิ่งที่เครือข่ายได้จัดการคือ เรื่องการจ่ายค่าอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ซึ่งมีผลตามมาทำให้เกิดเครือข่ายเด็กเกิดขึ้น เช่น ให้เด็กเข้าค่ายเดินป่าโดยมีพี่มัธยมเป็นพี่เลี้ยงให้กับเด็กประถม

2. กิจกรรมการมีส่วนร่วมกับชุมชน เป็นลักษณะการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างครู กับชาวบ้าน เช่น กิจกรรมการออมทรัพย์ การเลี้ยงสัตว์ การประชุมสัมมนาในเวทีเครือข่ายร่วมกับชาวบ้าน

3. กิจกรรมการจัดหลักสูตรท้องถิ่น กิจกรรมการจัดพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นของเครือข่ายรวมยังไม่เด่นชัดมากนัก จะเด่นชัดเป็นรายบุคคลในแต่ละโรงเรียนมากกว่า เพราะหลักสูตรท้องถิ่นมีลักษณะจำกัด ต้องทำให้เหมาะสมกับสภาพของแต่ละท้องถิ่น แต่ละพื้นที่ แต่อย่างไรก็ตามเครือข่ายครูเพื่อเด็กเพื่อชุมชนได้ พยายามทำหลักสูตรท้องถิ่นขึ้นมาคือ หลักสูตรสิ่งแวดล้อมชุมชน ภายใต้โครงการสิ่งแวดล้อมชุมชน

6.2) การประเมินสภาพอนาคตของเครือข่ายครูเพื่อเด็กเพื่อชุมชนจังหวัดสงขลา

ก. ความต้องการของกลุ่มครูในเครือข่าย

1. ต้องการรวบรวมกลุ่มที่หลากหลายให้เป็นเครือข่าย เช่น กลุ่มวัฒนธรรม กลุ่มภูมิปัญญา กลุ่มวิทยาศาสตร์ ให้มีการรวมตัวกันของกลุ่มครู เพื่อเสนอแนวคิด ให้สามารถเสนอหลักสูตรท้องถิ่นไปหน่วยงานต้นสังกัดได้

2. ต้องการให้หน่วยงานราชการเห็นความสำคัญ

3. ต้องการให้เครือข่ายชัดเจนมากกว่าที่เป็นอยู่

ข. ความต้องการ ของผู้สนับสนุนเครือข่าย

1. ต้องการให้มีการสนับสนุนให้เกิดเวที และมีงบประมาณสนับสนุนมากขึ้น

2. โครงสร้างของระบบราชการต้องผ่อนคลายลง ให้ครูสามารถทำงานได้

สะดวก เปิดโอกาสให้ครูมากขึ้น

3. สนับสนุนในเรื่องบุคลากรที่เป็นนักวิชาการ มาให้ความรู้มากขึ้น

6.3) จุดแข็ง/ศักยภาพของเครือข่ายครูเพื่อเด็กเพื่อชุมชนจังหวัดสงขลา

1. สมาชิกมีอุดมการณ์ มีความชอบส่วนตัว ไม่ได้ถือปัจจัยเงินเป็นเรื่องสำคัญ ทำงานโดยไม่เป็นเครื่องมือของใคร

2. มีผู้นำที่เข้มแข็งมีความรู้ความสามารถประสานงานได้ดีทั้งระดับบน และระดับล่าง

3. ครูมีการพบปะ แลกเปลี่ยนแนวคิดกันอยู่เสมอ ทำให้ครูเกิดกระบวนการคิด เกิดการเรียนรู้อยู่ตลอดเวลา ทำให้ครูสร้างวิถีชีวิตที่มีคุณค่าต่อการศึกษา รู้จักพัฒนาตนเอง และทำให้ครูมีอำนาจต่อรองมากขึ้น

4. เครือข่ายมีหน่วยงานที่ให้การสนับสนุน ทั้งหน่วยงานรัฐบาล และองค์กรเอกชน

6.4) ข้อด้อยของเครือข่ายครูเพื่อเด็กเพื่อชุมชน

1. การประสานงานบางครั้งยังไม่ทั่วถึงเพราะมีปัญหาในเรื่องการติดต่อไม่สะดวก เช่น บางแห่งไม่มีเครื่องมือสื่อสาร

2. กฎเกณฑ์ของระบบราชการ และความไม่เข้าใจของระบบราชการทำให้ครูไม่กล้าที่จะทำกิจกรรมต่าง ๆ ด้วยความมั่นใจ ซึ่งต้องเสี่ยงต่อคำวิพากษ์วิจารณ์ ของเพื่อนร่วมงานและผู้บังคับบัญชา

3. ครูในเครือข่ายยังขาดการบันทึกข้อมูลที่เป็นรายลักษณะอักษร เมื่อถามหาสิ่งที่เขาทำที่เป็นหลักฐานจึงทำได้ยาก

4. ปัญหาเรื่องเศรษฐกิจของครูเอง ทำให้แรงจูงใจในการทำงานน้อย

7. ปัญหาและอุปสรรคในการสร้างเครือข่ายครูเพื่อเด็กเพื่อชุมชนจังหวัดสงขลา

1. เรื่องเวลาไม่คล่องตัวในการทำงานเพราะต้องใช้เวลาวันเสาร์อาทิตย์

2. ขาดแคลนงบประมาณในการจัดกิจกรรม นอกจากเครือข่ายไม่ได้รับเงินแล้ว มักจะใช้จ่ายเงินส่วนตัว

3. แนวคิดเรื่องเครือข่ายยังเป็นเรื่องใหม่ อาจทำความเข้าใจแก่ระบบราชการ ผู้บังคับบัญชา เพื่อนร่วมงาน แม้ปัจจุบันจะเริ่มได้รับการยอมรับแล้วก็ตาม

โครงสร้างเครือข่ายครูเพื่อเด็กเพื่อชุมชนจังหวัดสงขลา

1 ขนาดกลุ่ม

ขนาดกลุ่มในเครือข่ายไม่สามารถกำหนดขนาดที่แน่นอนได้ ขนาดกลุ่มขึ้น จะอยู่กับกิจกรรม เป็นสำคัญ ซึ่งแบ่งได้ดังนี้

1.1) ขนาดกลุ่มบุคคล

กลุ่มของแกนนำมีประมาณ 7-15 คน ขนาดกลุ่มของสมาชิกมีประมาณ 2-3 คน

1.2) ขนาดกลุ่มอำเภอ

อำเภอหนองม่วงมีประมาณ 7 โรงเรียน สมาชิกมีประมาณ 26 คน อำเภอจะนะ มีประมาณ 15 คน อำเภอสะเดามี 26 โรงเรียน มีสมาชิกประมาณ 40-50 คน อำเภอทิวีประมาณ 30 คน อำเภอหาดใหญ่มีประมาณ 10 คน

2 ความสัมพันธ์ทางสังคมของสมาชิกในเครือข่ายในเครือข่ายครูเพื่อเด็กเพื่อชุมชนจังหวัดสงขลา

2.1) ความสัมพันธ์เชิงซ้อนอันเนื่องมาจากบทบาทที่หลากหลายในสังคม

ก. บทบาทต่อโรงเรียน

1. จัดกิจกรรมที่เชื่อมโยงไปถึงชุมชน เช่น จัดค่ายเด็ก นำเด็กเดินรณรงค์ จัดทำหลักสูตรท้องถิ่น โดยเชิญวิทยากรหรือครูชาวบ้านมาช่วยสอน
2. บทบาทในฐานะผู้ให้คำปรึกษาร่วมบริหารโรงเรียนภายในกลุ่มให้ มีมาตรฐานใกล้เคียงกัน โดยการให้ความคิดเห็นข้อเสนอแนะ ความช่วยเหลือ ความร่วมมือ ในกิจกรรมการเรียนการสอน
3. บทบาทในหน้าที่รับผิดชอบ ทำหน้าที่ให้ความรู้กับเด็กกับบุคลากรในโรงเรียน ในเรื่องที่ได้เรียนรู้มา
4. นำกระบวนการเรียนรู้สู่โรงเรียน จัดกิจกรรมเปิดโอกาสให้เด็กได้สัมผัสของจริง จัดกิจกรรมที่เด็กและชาวบ้านได้เชื่อมโยงกันและเน้นการสอดแทรกคุณธรรมไปสู่เด็กและชุมชน

ข. บทบาทต่อชุมชน

1. บทบาทผู้ให้คำปรึกษาแนะนำแก่ชาวบ้านในการทำกิจกรรมออมทรัพย์ กลุ่มร้านค้า ตั้งกลุ่มรับซื้อยาง จัดหาเงินทุนหมุนเวียน และเป็นกรรมการที่ปรึกษากิจกรรมต่างๆ ในหมู่บ้าน เช่น กรรมการด้านศิลปวัฒนธรรม กรรมการกลุ่มออมทรัพย์
2. บทบาทในการเกื้อหนุนซึ่งกันและกัน ครูในเครือข่ายบางครั้งต้องขอความร่วมมือจากชุมชนในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน มีการทำงานร่วมกัน

3. นำความรู้เชื่อมโยงระหว่างโรงเรียนกับชุมชน และ สนับสนุนกิจกรรมในหมู่บ้าน เข้าไปกระตุ้นจิตสำนึกของชุมชน ในเรื่องสิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม การศึกษาโดยใช้เด็กเป็นสื่อประสาน

ค. บทบาทต่อเครือข่ายครู

1. บทบาทในฐานะสมาชิกที่ต้องแลกเปลี่ยนความรู้ประสบการณ์ซึ่งกันและกัน มีการร่วมประชุมสัมมนา ไปศึกษาดูงานร่วมกัน และจัดหาทรัพยากรให้กับเครือข่าย
2. บทบาทในฐานะแกนนำของเครือข่าย ครูแกนนำจะทำหน้าที่เป็นผู้กระจายข้อมูล ข่าวสาร การเปลี่ยนแปลง เชื่อมประสานงานในเครือข่าย

ง. บทบาทต่อเพื่อนสมาชิก

แสดงบทบาทโดยเป็นผู้ปรึกษาให้คำแนะนำแก่กันและกันในเรื่องต่าง ๆ เช่น เรื่องการจัดเรียนการสอน การประกอบอาชีพ การเมือง เศรษฐกิจ สังคม ตลอดจนแลกเปลี่ยนประสบการณ์ให้กำลังใจกัน มีการร่วมมือในกิจกรรมที่จัดร่วมกัน

2.2) ลักษณะความสัมพันธ์ในเครือข่ายครูเพื่อเด็กเพื่อชุมชนจังหวัดสงขลา

ลักษณะความสัมพันธ์ในเครือข่าย มีความสัมพันธ์กันแบบเพื่อน พี่น้อง ร่วมอุดมการณ์ บางส่วนยังพบเป็นเครือข่าย เป็นความสัมพันธ์แบบไม่เป็นทางการ ไม่มีหัวหน้าทุกคนมีเกียรติ ศักดิ์ศรีเท่าเทียมกันมีความเสมอภาค ซึ่งถือเป็นความสัมพันธ์แบบแนวนอน (Horizontal)

2.3) ระยะเวลาความสัมพันธ์

สมาชิกในเครือข่ายมีความสัมพันธ์ตั้งแต่เริ่มจัดเวทีเครือข่ายครั้งแรกเมื่อปี 2534 และบางส่วนรู้จักกันมาก่อน มีระยะเวลาความสัมพันธ์ ตั้งแต่ 1-8 ปี ระยะเริ่มต้นความสัมพันธ์ คือ 1-2 ปี และ ระยะที่มีความสัมพันธ์กันยาวนานมากที่สุดคือ 3-8 ปี

3. การพบปะ / ติดต่о / ประสานงานในเครือข่ายครูเพื่อเด็กเพื่อชุมชนจังหวัดสงขลา

3.1) วิธีการที่ใช้ในการติดต่อประสานงาน

พบว่าวิธีการที่ใช้มีความหลากหลาย คือใช้วิธีโทรศัพท์ หนังสือ จดหมาย ปากต่อปาก วิธีการที่ใช้มากที่สุด คือปากต่อปากและโทรศัพท์เพราะสะดวกรวดเร็ว

3.2) ระยะเวลาที่ใช้ในการติดต่อ ประสานงาน

ระยะกำหนดไม่ได้แล้วแต่เหตุการณ์และกิจกรรมที่มี โดยเฉลี่ย ประมาณ 1-2 ชั่วโมง หรืออาจจะเป็นตลอดวัน

3.3). ความถี่ที่ใช้ในการพบปะ / ติดต่о / ประสานงานในเครือข่าย

ความถี่ในการพบปะ ติดต่อประสานงาน ในเครือข่าย กลุ่มแกนนำจะกำหนดสามารถ ได้คือ พบกันเดือนละ 1 ครั้ง ที่สมาคมฟื้นฟูหมู่บ้านชนบทสงขลา ส่วนสมาชิกจะพบกันแล้วแต่กิจกรรมและโอกาส โดยเฉลี่ยประมาณ 1-2 สัปดาห์ ถึง 1-2 เดือนต่อครั้ง

3.4) เนื้อหา/กิจกรรม ของการพบปะ /ติดต่อ /ประสานงาน ในเครือข่าย

1. เรื่องงานและกิจกรรมที่ได้ปฏิบัติ รายงานความเคลื่อนไหว ถ้าเกิดปัญหาที่ขอคำแนะนำ ความคิดเห็นจากกลุ่ม

2. กิจกรรมแลกเปลี่ยนแนวคิด เรื่องสังคม เศรษฐกิจ การเมือง การศึกษา และการประกอบอาชีพ กิจกรรมที่เน้นคือ เรื่องสิ่งแวดล้อม การอนุรักษ์ป่า การกำจัดขยะ

3. แจ้งข่าวสารในเรื่องที่ทำกิจกรรมและเรื่องได้รับรู้มา

3.5) ศูนย์กลางในการติดต่อกับสมาชิก /พบปะ /ประสานงาน ในเครือข่าย

ศูนย์กลางที่ใช้ในการติดต่อของสมาชิกส่วนใหญ่ไม่มีการกำหนด ขึ้นอยู่กับความสะดวก อาจเป็นวัด โรงเรียน บ้าน ร้านน้ำชา กำหนดเป็นครั้งคราว แต่กลุ่มแกนนำมีการกำหนดคือ จะพบกันเดือนละ 1 ครั้ง ที่สมาคมฟื้นฟูหมู่บ้านชนบทสงขลา ซึ่งตั้งอยู่ที่ โรงเรียนบ้านคลองหวัะ ตำบลคอกหงส์ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา

3.6) ปัญหาและอุปสรรคในการติดต่อกับสมาชิกในเครือข่าย

1. เวลา จะมีปัญหา เรื่องเวลาซ้ำซ้อนกับหน่วยงานต้นสังกัด
2. ระยะทางไกล
3. บางสถานที่ไม่มีอุปกรณ์ในการติดต่อสื่อสาร จึงทำให้การประสานงานบางครั้งไม่ทั่วถึง

4 ผลกระทบปฏิสัมพันธ์ภายในเครือข่ายที่มีต่อสมาชิกเครือข่าย

4.1) ผลกระทบต่อพฤติกรรมการจัดการศึกษาของสมาชิก

จากการที่ครูเข้าไปอยู่ในเครือข่าย ทำให้ครูเกิดกระบวนการเรียนรู้ได้แนวคิดกลับมา พัฒนาการเรียนการสอน พบว่ามีการสอนให้เด็กเป็นศูนย์กลางมากขึ้น ครูตระหนักถึงบทบาทของตนว่าเป็นเพียงผู้สนับสนุนทำให้เกิดการเรียนรู้ การเรียนรู้ไม่ได้จำกัดอยู่ในห้องเรียนอีกต่อไป ครูนำเด็กออกไปสัมผัสกับของจริงที่เป็นวิถีชีวิตของเขามากขึ้น นอกจากนี้ยังพบผลสำเร็จที่เกิดขึ้นกับตัวเด็กคือ เด็กมีความสุขกับการเรียนเกิดจิตสำนึกต่อสิ่งแวดล้อมและชุมชนมากขึ้น

4.2) ผลกระทบต่อการจัดและพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น

เนื่องจากหลักสูตรท้องถิ่นมีลักษณะเฉพาะในแต่ละท้องถิ่น จึงยังไม่ชัดเจนในเครือข่ายรวม แต่จะชัดเจนในการจัดเป็นรายบุคคล หรือในแต่ละโรงเรียน เครือข่ายจึงทำได้ให้เพียงเสนอแนวคิดและรูปแบบวิธีการจัด ทำให้สมาชิกได้รูปแบบและวิธีการ เพื่อกลับไปประยุกต์กับท้องถิ่นหรือโรงเรียน

เรียนของคน แต่อย่างไรก็ตามเครือข่ายได้พยายามทำหลักสูตรท้องถิ่นเรื่อง หลักสูตรสิ่งแวดล้อมชุมชน
ขึ้น

4.3) ผลที่ได้จากเครือข่าย

สมาชิกในเครือข่ายได้กล่าวถึงผลดีการเข้าร่วมเครือข่ายดังต่อไปนี้

1. ได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็น กับบุคคลหลากหลายสาขาอาชีพ ผู้รู้ นักวิชาการต่าง ๆ ทำให้ได้ความรู้กลับมาพัฒนาตนเอง ทำให้ก้าวทันเหตุการณ์ และการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ในสังคม
2. มีเพื่อนร่วมอุดมการณ์ เกิดความอบอุ่น เกิดการยอมรับจากหน่วยงานอื่น ทำให้มีพลังสร้างสรรค์งาน และเกิดศักยภาพในการทำงานมากขึ้น
3. ประโยชน์ต่อการจัดการเรียนการสอนคือได้รูปแบบ วิธีการสอนแบบใหม่ ๆ เด็กมีความสุขกับการเรียนมากขึ้น

4.4) ผลกระทบด้านอื่น ๆ

ในระยะแรกมีบ้างคือ หน่วยงานต้นสังกัดไม่เข้าใจ และเพื่อนร่วมงานมีการต่อต้าน ในปัจจุบันเริ่มได้รับยอมรับมากขึ้น

การดำเนินงานของเครือข่ายครูเพื่อเด็กเพื่อชุมชนจังหวัดสงขลา

1. กิจกรรมที่สร้างกระบวนการเรียนรู้

1.1) การประชุมสัมมนา / การศึกษาดูงาน

วิธีดำเนินการ การอบรมศึกษาดูงานมักจะจัดปีละครั้งมีวัตถุประสงค์ เพื่อให้ครูได้มีประสบการณ์ตรงได้ความรู้เพิ่มเติม และเพื่อแลกเปลี่ยนทัศนะ แนวคิด แจ้งปัญหาต่าง ๆ ในการดำเนินงาน เนื้อหาในการประชุมสัมมนา ศึกษาดูงาน จะมีความหลากหลาย เช่น เรื่องออมทรัพย์ เรื่องร้านค้า สิ่งแวดล้อม เครือข่ายครูเพื่อเด็กเพื่อชุมชน หลักสูตรท้องถิ่น เกษตรแบบผสมผสาน รูปแบบการอบรมสัมมนาศึกษาดูงาน มีการดูงานนอกพื้นที่ แบ่งการประชุมออกเป็น 4 ภาค แลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันระหว่าง 4 ภาค คือภาคเหนือ ภาคอีสาน ภาคกลาง และภาคใต้ หรืออาจจะจับกลุ่มสนใจ แบ่งกลุ่มสนใจแล้วส่งตัวแทนสรุป และอภิปรายผลรวมร่วมกันเปิดโอกาสให้ซักถาม มักไม่มีรูปแบบที่แน่นอน ผู้เข้าร่วมจะมีหลากหลายสาขาอาชีพ หลายหน่วยงาน มีทั้งองค์กรครู ชาวบ้าน นักวิชาการ หน่วยงานราชการ และองค์กรเอกชน ความถี่ในการศึกษาดูงานนอกพื้นที่ปีละ 1-2 ครั้ง ระยะเวลาที่ใช้จัดไม่เกิน 1-2 วัน งบประมาณได้จาก สถาบันพัฒนาชนบทมูลนิธิหมู่บ้าน องค์กรยูนิเซฟ สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ ผลที่ได้จากการจากการอบรมสัมมนาศึกษาดูงาน ทำให้ครูสามารถเชื่อมแนวคิดได้ตรงกันเข้าใจตรงกัน ทำให้ครูได้แนวคิด ความรู้เรื่องต่าง ๆ กลับมาพัฒนาตน

เอง และทำให้เครือข่ายเป็นที่รู้จักได้ยอมรับมากขึ้น เป็นการประชาสัมพันธ์และขยายเครือข่ายไปในตัว การศึกษาดูงานมีปัญหาบ้าง คือเรื่องเวลาซ้ำซ้อนกับงานราชการทำให้พี่คนครูต้องรับภาระ

2. กิจกรรมการหาทรัพยากรให้กับครูในเครือข่าย

วิธีดำเนินการ วัตถุประสงค์ เพื่อให้สมาชิกทำงานมีประสิทธิภาพมากขึ้น ทรัพยากรที่จัดหาจะเป็น เงินทุน อุปกรณ์ ทรัพยากรบุคคล วิธีการดำเนินการ มีผู้ประสานงานคือ อาจารย์จันทน์ แรก พินิจ กับคุณวิจิต นันทสุวรรณ ผู้อำนวยการสถาบันพัฒนาชนบท มูลนิธิหมู่บ้าน คอยประสานงาน นำงบประมาณจากองค์กรเอกชน และหน่วยงานของราชการ เช่น สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ องค์กรยูนิเซฟ UNDP และอีกวิธีการหนึ่งที่เครือข่ายทำ คือ การจัดหาศพพำพันธุ์ไม่ร่วมกับเครือข่ายชาวบ้าน หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการหาทรัพยากร คือมูลนิธิหมู่บ้าน สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด ผลที่ได้จากการหาทรัพยากรคือ ได้อุปกรณ์และงบประมาณในการทำโครงการ ทำกิจกรรม

3. กิจกรรมการจัดและพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น

วิธีดำเนินการ การจัดและพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นของเครือข่าย จัดทำในลักษณะเชิงวิทยากร มาเสนอรูปแบบ วิธีการ แนวทาง เพราะหลักสูตรท้องถิ่นจะเป็นลักษณะเฉพาะ เนื้อหาที่ครูได้จัดทำ มีเรื่องการอนุรักษ์แหล่งน้ำ การพัฒนาอาชีพ แนวคิดในการจัดหลักสูตรท้องถิ่นของเครือข่าย คือให้โรงเรียนกับชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ระยะเวลาในการดำเนินการ ไม่มีการกำหนดเวลา เพราะเป็นกิจกรรมต่อเนื่อง งบประมาณที่ได้รับ ได้จากการสนับสนุน องค์กรยูนิเซฟบ้างครั้งคราว ผลที่ได้รับ โรงเรียนกับชุมชนมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน การเรียนรู้ของเด็กมีความสุข และมีสัมพันธภาพที่ดีต่อครูชาวบ้าน ผลโดยอ้อม มีคนรู้จักบทบาทของครูในเครือข่ายมากขึ้น ครูมีความสุข ปัญหาและอุปสรรค มีในเรื่องความไม่เข้าใจหลักสูตรท้องถิ่น ไม่สามารถทำได้ทุกโรงเรียน ครูผู้สอนบางท่านไม่เข้าใจว่าหลักสูตรท้องถิ่นคืออะไร

4. กิจกรรมเพื่อขยายและสร้างความเข้มแข็งให้กับเครือข่าย

วิธีดำเนินการ ไม่ได้ทำเป็นรูปแบบมากนัก จะขยายตามโอกาส อาจมีการหาสมาชิกใหม่ในทำกิจกรรมบ้าง ใช้กิจกรรมหรืองานเป็นเครื่องมือในการหาสมาชิก เป็นการพูดคุยส่วนตัวมากกว่าวิธีอื่น ในระดับประเทศจัดทำในรูปแบบโครงการศพพำพันธุ์ไม่ วัตถุประสงค์ คือต้องการเครือข่ายให้มีกิจกรรมร่วมกัน ให้คนในเครือข่ายมีโอกาสพบปะ แลกเปลี่ยนประสบการณ์ แนวคิด แนวการทำงาน เรียนรู้งานซึ่งกันและกัน ให้ครูและชาวบ้านเป็นผู้จัดกระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน

ปัญหาและอุปสรรค ในกระบวนการพัฒนาเครือข่ายครูเพื่อเด็กเพื่อชุมชนจังหวัดสงขลา

1. เวลาซ้ำซ้อนกับงานประจำ
2. ระบบราชการที่เคร่งครัดเป็นอุปสรรคในการทำงาน
3. เครือข่ายไม่มีการจัดหาทุนหรืองบประมาณใด ๆ การดำเนินกิจกรรมจึงไม่มีงบประมาณไว้สนับสนุน

กระบวนการพัฒนาเครือข่ายครูเพื่อเด็กเพื่อชุมชนจังหวัดสงขลามีภาพการเกิดและพัฒนาการที่สำคัญดังต่อไปนี้

1. การเกิดของเครือข่ายซึ่งเป็น ระยะเริ่มแรก คือ ปี 2532 เกิดจากองค์กรเอกชน คือมูลนิธิหมู่บ้าน ทำการศึกษาศักยภาพเครือข่ายผู้นำกลุ่มออมทรัพย์สงขลา แล้วค้นพบว่าผู้นำส่วนใหญ่เป็นครู ประถมศึกษาครูกลุ่มแรกที่ค้นพบคือ อาจารย์มัญญู ศรีสุทธาสินี อาจารย์ชบ ยอดแก้ว จึงคิดจะจับกลุ่มครูในเรื่องการศึกษา กลุ่มครูที่มีลักษณะการทำงานเพื่อเด็กเพื่อชุมชนในอำเภอต่าง ๆ ได้รู้จักกันมากขึ้น โดยผ่านเครือข่ายกลุ่มออมทรัพย์ที่ร่วมกับชาวบ้าน ปี 2534 มูลนิธิหมู่บ้าน กับ สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ ได้ทำการสำรวจครูที่ทำงานในลักษณะที่ตอบสนองต่อชุมชน และจัดให้ครูจังหวัดสงขลาพบปะกันครั้งแรกที่สถาบันทักษิณคดีศึกษา เมื่อ วันที่ 11 พฤษภาคม 2534 ครูกลุ่มนี้ได้มีการพบปะแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับเรื่อยมา และเรียกตัวเองว่า ครูเพื่อเด็กเพื่อชุมชน ต่อมาครูกับชาวบ้านได้รวมตัวในศูนย์กลางการบริโภคสงขลา และพัฒนามาเป็นสมาคมฟื้นฟูหมู่บ้านชนบทสงขลา ซึ่งมีกิจกรรม อยู่ 7 กิจกรรม และ 1 กิจกรรม ก็มีประเด็นเกี่ยวกับครูเพื่อเด็กเพื่อชุมชน ซึ่งการจัดการเรียนการสอนของครูจะเน้นหลักสูตรท้องถิ่นเพื่อเชื่อมประสานการเรียนรู้อะหว่างโรงเรียนกับชุมชน หรือชุมชนกับโรงเรียน กิจกรรมที่เข้มแข็งมีอยู่ 5 อำเภอ คือ อำเภอสะเตาะ อำเภอนาหม่อม อำเภอนาทวี อำเภอจะนะ อำเภอหาดใหญ่ ซึ่งความเข้มแข็งของเครือข่ายครูได้จาก การมีกิจกรรม การพบปะ คิดต่อกันของสมาชิก

2. การเชื่อมโยงของเครือข่าย กิจกรรมที่เชื่อมโยงกันคือ กิจกรรมการออมทรัพย์ กิจกรรมหลักสูตรท้องถิ่น กิจกรรมที่เชื่อมประสานระหว่างโรงเรียนกับชุมชนคือกิจกรรมสิ่งแวดล้อมชุมชน

3. การขยายเครือข่าย การขยายเครือข่าย เกิดจากการสนับสนุนของสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ และมูลนิธิหมู่บ้าน รูปแบบการขยายเครือข่ายในพื้นที่ครูจะมีความสัมพันธ์ที่เป็นลักษณะเพื่อนร่วมอุดมการณ์ และมีความสัมพันธ์ส่วนตัว ภายนอกพื้นที่จะเป็นลักษณะทางการ มีการพบปะกันในเวทีเครือข่ายการเรียนรู้ระดับชาติ ทำให้ครูที่สนใจในเนื้องานเป็นเครือข่ายกับชาวบ้านและครูทั่วประเทศ ซึ่งปัจจุบันเครือข่ายครูได้ขยายรูปแบบมากขึ้นในทั่วภูมิภาคของประเทศ อันเป็นผลมาจากประสบการณ์ของครูเพื่อเด็กเพื่อชุมชนจังหวัดสงขลา

4. การดำรงอยู่ของเครือข่าย ซึ่งค้นพบว่า

1. มีองค์กรชุมชนเป็นเวทีเรียนรู้ซึ่งกันและกัน และมีการพบปะ แลกเปลี่ยนเรียนรู้กันอย่างต่อเนื่อง
2. การมีบุคลากรที่เข้มแข็ง ซึ่งประกอบด้วยแกนนำและสมาชิกที่มีอุดมการณ์ที่จะทำงานอย่างแน่วแน่
3. การได้รับการสนับสนุนจากองค์กรรัฐและองค์กรเอกชน ในเรื่องทุน เวทีการเรียนรู้ ข้อมูล ข่าวสาร

เมื่อพิจารณากระบวนการพัฒนาเครือข่ายในระยะตั้งแต่ปี 2532 -2541 จะพบว่า

1. ระยะเวลาปี 2532-2534 เป็นระยะก่อตัวของเครือข่ายครูจากผู้นำกลุ่มออมทรัพย์
2. ระยะเวลาปี 2534-2537 เป็นระยะจับกลุ่มผู้ที่มีอุดมการณ์หรือผู้ที่ทำกิจกรรมเพื่อตอบสนองต่อเด็กและชุมชน จึงเกิดเป็นเครือข่ายครูเพื่อเพื่อชุมชนจังหวัดสงขลาขึ้น โดยเครือข่ายครูไม่ได้แยกออกจากเครือข่ายชาวบ้าน รวมกลุ่มเพื่อจัดการเรียนการสอนโดยเน้นหลักสูตรท้องถิ่น
3. ระยะเวลาปี 2537-2541 เป็นระยะการขยายเครือข่ายให้เป็นที่รู้จัก เครือข่ายได้ขยายรูปแบบไปสู่ภูมิภาคต่าง ๆ และเครือข่ายยังได้เป็นเครือข่ายเรียนรู้ซึ่งกันและกัน ระหว่างเครือข่ายครู เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้าน เครือข่ายนักวิชาการ เครือข่ายนักการศึกษา ขณะเดียวกันการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรท้องถิ่นมีความหลากหลายมากขึ้น โดยดึงเอาปัญหาในชุมชนเข้ามาประเด็นในการเรียนการสอน นั่นคือจับประเด็นสิ่งแวดล้อมชุมชนขึ้นมา

ข้อเสนอแนะ

สำหรับเครือข่ายครูเพื่อเด็กเพื่อชุมชนจังหวัดสงขลา

1. เครือข่ายควรมีความชัดเจนในเรื่องการดำเนินงานของเครือข่ายในภาพรวมยิ่งขึ้น
2. เครือข่ายควรมีการบันทึกวิธีการดำเนินงาน เพื่อจะสามารถประเมินผลงาน และศึกษาความก้าวหน้าของกิจกรรมอย่างเป็นระบบ
3. เครือข่ายควรมีการพัฒนาครูรุ่นใหม่เพื่อมารับช่วงจัดสำนักของชุมชน
4. เครือข่ายควรพัฒนาตนเองในเรื่องของเทคโนโลยีทางค่านคอมพิวเตอร์ เพื่อสามารถนำมาใช้ในการติดต่อกับเครือข่ายในระดับประเทศ และในระดับภูมิภาคได้ง่าย สะดวกและรวดเร็วขึ้น การเรียนรู้ของเครือข่ายจะเกิด ได้กว้างขวางยิ่งขึ้น

สำหรับหน่วยงาน

1. ควรให้การสนับสนุนในเรื่องงบประมาณแก่ครูในเครือข่ายในการกิจกรรมมากยิ่งขึ้น
2. ระเบียบราชการควรผ่อนคลายลง เพื่อให้ครูสามารถดำเนินการได้อย่างสะดวก เช่น เรื่องของเวลาการทำงานควรยืดหยุ่นได้
3. ควรมีการกระจายอำนาจสู่โรงเรียนและครูผู้สอนอย่างเป็นรูปธรรม เพื่อให้ครูสามารถสร้างหลักสูตร สามารถวางแผนกิจกรรมได้อย่างอิสระ ให้สอดคล้องกับสภาพความต้องการของท้องถิ่นมากยิ่งขึ้น
4. ควรมีการสนับสนุนเครือข่ายในเรื่องกระบวนการเรียนรู้ เช่น มีนักวิชาการ ผู้รู้ มาแลกเปลี่ยนประสบการณ์กันอย่างคอบเนื่อง
5. ควรมีการกระจายอำนาจการศึกษาในชุมชน และให้ท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการกำหนดปัญหาความต้องการของตนอย่างแท้จริง
6. การศึกษาในท้องถิ่นควรมีการดำเนินการแบบพหุภาคี เปิดโอกาสให้วัด บ้าน โรงเรียน เอกชน สามารถสร้างกระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน
7. ควรมีคณะทำงาน เพื่อค้นหาแกนนำครูที่มีศักยภาพและความสามารถในแต่ละพื้นที่ และประกาศสู่สาธารณะ ทำการประชาสัมพันธ์ให้เป็นที่รู้จัก เป็นการขยายปริมาณแกนนำครูให้แพร่หลาย เพื่อผู้สนใจจะมีข้อมูลและแนวทางในการเข้าร่วมเครือข่ายมากขึ้น
8. ควรมีการสนับสนุนเครือข่ายที่ก่อตัวขึ้นแล้ว ในด้านทุน เทคโนโลยี ผู้รู้ นักวิชาการ ข้อมูลต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อการเรียนรู้
9. ควรมีการพัฒนาบุคลากรรัฐและเอกชนที่เกี่ยวข้องทุกระดับ ให้มีกระบวนการทัศน์ใหม่ในการพัฒนาที่ยั่งยืนให้มีคุณภาพ ศักยภาพ ความพร้อม ในการประสานงาน การสนับสนุนให้เกิดสังคมแห่งการเรียนรู้ และเครือข่ายการเรียนรู้ในชุมชน ตลอดจนเชื่อมโยงเข้าสู่สถานศึกษาในชุมชน
10. พัฒนาระบบข้อมูลสารสนเทศ ศูนย์กลางการเรียนรู้ของครู โดยจัดให้มีเครือข่ายฐานข้อมูลระหว่าง โรงเรียน ครู ชุมชน หน่วยงานของรัฐ และเอกชน ตลอดจนในระดับพื้นที่และระดับภูมิภาค เพื่อกระจาย เผยแพร่ แลกเปลี่ยนข้อมูล และขยายฐานการเรียนรู้ของครู เพื่อให้เกิดสังคมการเรียนรู้ของครูที่แพร่หลายกว้างขวาง
11. การเชื่อมโยงเครือข่ายที่มีอยู่หลากหลายเป็นเรื่องสำคัญ หน่วยงานรัฐควรมีแผนงาน วิธีการหรือจัดระบบข้อมูล ตลอดจนสร้างเวทีให้เครือข่ายการเรียนรู้ของครู ชาวบ้าน รัฐบาล เอกชน มีการพบปะกันอย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง เพื่อเป็นการเรียนรู้ วิเคราะห์ปัญหา สร้างแนวทางในการดำเนินงานร่วมกัน ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อการเรียนรู้ของเครือข่ายรวมอย่างมหาศาล
12. ในพื้นที่ที่มีความพร้อมในเรื่องของบุคลากรในการเกิดเครือข่าย รัฐบาล หรือองค์กรเอกชน ควรไปกระตุ้น สนับสนุนให้กลุ่มครูมีการรวมตัวกัน เพื่อสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ร่วมกัน ในเรื่องใด

เรื่องหนึ่งที่เขามีความพร้อม เช่น เรื่องการเรียนการสอน การจัดการศึกษา เครือข่ายภูมิปัญญา วัฒนธรรม คอมพิวเตอร์ ภาษาอังกฤษ วิทยาศาสตร์ เป็นต้น และควรประสานเครือข่ายต่าง ๆ เข้าด้วยกัน เพื่อครูจะได้มีการพัฒนาตนเองตามศักยภาพสูงสุด ที่พึงประสงค์ของปัจเจกชน

13. รัฐบาลต้องสนับสนุนงบประมาณการดำเนินงาน ในส่วนของการดำเนินกิจกรรมของเครือข่าย โดยให้แต่ละเครือข่ายกำหนดความต้องการ และเงื่อนไขการรับการสนับสนุนงบประมาณเอง โดยมีหน่วยงานร่วมของรัฐและเอกชนระดับพื้นที่ ร่วมพิจารณาและสนับสนุน

14. ควรมีการสร้างตระหนักรู้ ความเข้าใจในเรื่องความจำเป็น ความสำคัญและประโยชน์ของเครือข่ายการเรียนรู้แก่หน่วยงาน โรงเรียน ผู้บริหาร ครู